

Illustere School van de Universiteit van Amsterdam

STUDIOLO

De studeerkamer in de Italiaanse Renaissance

Symposium

Oude Lutherse Kerk – 20 maart 2024, 10.00-16.30

- 10.00 opening
- 10.05 Een hertog geniet zijn schat: de inventaris van Louis d'Anjou (1380)
Hugo van der Velden
- 10.30 Antonello da Messina's "Hiëronymus in zijn studeervertrek" als een portret van Cusanus
Bernhard Ridderbos
- 10.55 Studioli in de kerk: Botticelli en Ghirlandaio in de Ognissanti
Arjan de Koomen
- 11.20 Aankondiging van het thema van de collegereeks van volgend jaar
- 11.25 koffie
- 11.50 Een Florentijns vertrek vol dichters: over Bronzino en de camera van Bartolomeo Bettini
Jeroen Stumpel
- 12.15 "Mens sana in corpore sano": een onderdompeling in de Stufetta van kardinaal Bibbiena
in het Apostolisch Paleis
Pax Veerbeek
- 12.40 Presentatie van "Studiolo": een catalogus bij een imaginaire tentoonstelling
geschreven door de reguliere studenten van het vak
de studenten, Eric Boot en Machtelt Briiggen Israëls
- 13.00 lunch
- 14.00 Literary Men and their Study/Studiolo:
Jacopo Sannazaro in Naples and Pietro Bembo in Padua
Harald Hendrix
- 14.25 Lorenzo Ghiberti's "scrittoio"
Scott Nethersole
- 14.50 Music in the Studiolo
Machtelt Briiggen Israëls
- 15.15 Concert door Marco Beasley en Franco Pavan
- 16.30 slot

De ontbrekende schakel:
ongepubliceerde muziek uit een Urbino codex

Marco Beasley (tenor) & Franco Pavan (luit)

Marchetto Cara (ca. 1465-1525)

Mentre io vo' tra questi boschi

Ogniben Venetiano (16de eeuw)

Com' havrò dunque il frutto

(tekst Pietro Barignano)

Marchetto Cara

Amor da che convien

(tekst Dante Alighieri)

Bartolomeo Gazza (16de eeuw)

Lasso ahimè ch'io corro a morte

Ogniben Venetiano

È morta la speranza

Marchetto Cara

Così extrema è la doglia

(tekst Veronica Gambarà)

Bartolomeo Tromboncino (1470-na 1534)

Zephyro spira

(naar Francesco Petrarca)

Michele Pesenti (1470-1528?)

Che faralla, che diralla

Don Timoteo (16de eeuw)

Uscirallo o reterallo

Bartolomeo Tromboncino

Vergine bella

(tekst Francesco Petrarca)

Marchetto Cara

Cantai mentre nel cor

(tekst Baldassarre Castiglione)

Toelichting

In de Villa Imperiale in Pesaro, een parel van renaissancekunst waar kunst en natuur versmelten, huist tegenwoordig het archief van de familie Albani. Deze ondernemende familie kwam in de tweede helft van de vijftiende eeuw van Albanië naar Italië en vestigde zich in Urbino. Ze stegen snel op de sociale en politieke ladder en hadden nauwe contacten met de Barberini. Orazio Albani wist in de eerste decennia van de zeventiende eeuw in Rome belangrijke posities te bemachtigen en werd zelfs senator. De politieke opmars van de familie kwam tot een hoogtepunt toen Giovanni Francesco Albani in 1700 de pauselijke troon besteg als Clemens XI. Tot ver in de achttiende eeuw bleven familieleden zich onderscheiden als verzamelaars en mecenasen van de kunst.

Het belangrijke en immense archief van de familie is op wonderbaarlijke wijze bewaard gebleven. Het is recent gecatalogiseerd en gedigitaliseerd door Brunella Paolini, directrice van de prestigieuze Biblioteca Oliveriana di Pesaro. Franco Pavan werkte met haar samen en ontdekte in 2019 in het archief een van de belangrijkste verzamelingen muziek voor luit en andere instrumenten uit de luitfamilie (aartsluit, chitarrone, cittern en chitarra italiana): 28 manuscripten en meer dan 650 composities, die voor het merendeel onuitgegeven zijn. Er is ook muziek voor stem en basso continuo, viola da gamba en clavecymbel. De composities dateren uit de periode tussen 1580 en 1660, met een paar belangrijke uitzonderingen. Naast manuscripten van Giovanni Girolamo

Kapsberger (1580–1651), door hemzelf opgetekend, is er een belangwekkende codex met verrassend repertoire voor zang en luit. Deze stamt waarschijnlijk uit 1540. Waar het manuscript vandaan komt is niet duidelijk, maar er zijn verschillende aanduidingen dat de composities en liederen hebben geklonken aan het hof van Leonora Gonzaga en Guidobaldo II della Rovere in Urbino.

Het manuscript is een missende schakel in de Italiaanse muziektraditie van de zestiende eeuw. Het bevat bijvoorbeeld tot nog toe onbekende muziekstukken van destijds beroemde componisten als Marchetto Cara en Bartolomeo Tromboncino, en ook al bekende werken die hier voor het eerst aan hen toegeschreven zijn. Ook bevat het manuscript stukken van componisten die we al wel van naam en reputatie kennen, maar van wie tot nog toe weinig of zelfs geen enkele muziek was overgeleverd, zoals Bartolomeo Gazza en Ogniben Venetiano. De eerste staat vooral bekend als de leraar van de briljante artieste Irene di Spillimbergo, de tweede wordt onder andere door Giovan Girolamo de' Rossi genoemd als voortreffelijk zanger en luitspeler.

Hun muziek is nu voor het eerst weer te horen, met composities die doen denken aan de wereldlijke liedvormen van de *barzelletta* en de *frottola*, maar die er tegelijk ook heel anders zijn: de melodieën blijven niet steeds hetzelfde, maar veranderen naarmate de tekst verandert. Datzelfde verschijnsel is te zien in de stukken van Cara en Tromboncino. Een mooi voorbeeld daarvan is Cara's *Così extrema è la doglia* (Zo hevig is mijn verdriet), op een tekst van de dichteres Veronica Gambara – een samenspel dat een interessant nieuw licht werpt op de poëtische voorkeuren van de beroemde componist.

In dit concert verklankt Marco Beasley de grote passie en zeggingskracht van deze teksten, geschreven door Veronica Gambara, Francesco Petrarca en Dante Alighieri, die ook nu nog heel direct tot ons hart en gemoed spreken. Net als in vroeger tijden zal het geluid van luit en stem drager zijn van de diepste gevoelens van de menselijke ziel. Zo komen na eeuwen van stilte de muzikale momenten weer tot leven, die misschien wel de avonden van Leonora en Guidobaldo in hun studioli en palazzi hebben opgeluisterd – en na hen zeker die van de familie Albani.

Franco Pavan

Marco Beasley

Marco Beasley studeerde theater- en muziekwetenschappen aan de Universiteit van Bologna, waar hij zich verdiepte in het “recitar cantando” (zingend spreken) en de geestelijke en de wereldlijke polyfonie. Zangles volgde hij bij de legendarische Amerikaanse mezzosopraan Cathy Berberian, waarna hij een eigen techniek ontwikkelde die zijn stem uitermate natuurlijk laat klinken. Met zijn revolutionaire stemgeluid en charismatische voorkomen groeide de Italiaanse tenor in korte tijd uit tot een van de populairste en meest bekroonde sterren binnen de klassieke muziek.

Franco Pavan

De Italiaanse luit- en theorbespeler Franco Pavan studeerde cum laude af in Milaan voor zowel luit als muziekwetenschappen. Hij werkt met belangrijke oudmuziek-ensembles zoals Concerto Italiano, Accordone, La Cappella della Pietà dei Turchini, La Risonanza, La Venexiana en Trinity Baroque. Hij vormt een duo met blokfluitiste Dorothee Oberlinger en is oprichter van het ensemble Laboratorio '600. In april 2014 ontving hij de titel *Cultore della Materia* van de vakgroep Muziekgeschiedenis aan de Universiteit van Padua. Pavan doceert aan het conservatorium van Verona.